

قۇرمانالى دىيان دۇلى شمارىلارى

3

ۇلتتار باسپاسى

سولعاۋ، بالادا، داستا، درامالار

3

فولتتار باسپاسى

«قۇرمانالى وسپان ۇلى شعارمالارى»

اتتى كىتاپتىڭ رەداكسىيا القاسى

‘جانابىل سىماغۇل ۇلى

اقىلشالار: اسقات كەرىمباي ۇلى

بەكمۇقامەت مۇسا ۇلى

باسپادان شعارۇشلار القاسى:

‘شامىس قۇمار ۇلى، شاكىن وڭالباي، ۋايتىجان عوبۇر ۇلى، جاۋ

گۇاڭمىڭ، ‘تالىپباي قابايەۆ، ‘الىمجان نۇرغازى ۇلى، مۇراتقان

جاياباي ۇلى، ەلبەك قۇرمانالى ۇلى، باقىتبەك توقتاسىن ۇلى

قۇراستىرىپ باسپاعا ۇسنعان: ەركىن قۇرمانالى ۇلى

《库尔班阿里全集》编委会

贾那布尔

顾 问: 艾斯海提·克里木拜

别克木哈买提·木沙

夏木斯·胡马尔 夏佩·沃阿勒拜 瓦依提江·乌甫尔

编 委: 赵光鸣 塔力甫拜·哈拜 阿里木江·努尔哈孜

木拉提汗·加帕拜 叶里别克·库尔班阿里

巴克特拜克·吐哈塔西

编 者: 叶尔肯·库尔班阿里

مازمۇنى

- ونسىڭ ءوڭى مەن ءتۇسى (1)
- بولاتبەك (I) (15)
- بولاتبەك (II) (89)
- بولاتبەك (III) (115)
- ەرلىك داستانى (123)
- قابىر باسنىدا (147)
- اسلىقان (153)
- قارت جۇرەگى (166)
- اجەم ۇيىندە (174)
- توي تولعاۋى (183)
- شىنار (190)
- تاۋداعى دادۇي (206)
- قىز بەيتى (271)
- ءسالىقا-سامەن (322)

ونىڭ ءوخى مەن ءتۇسى

(بالادا)

ورالماغان ونداغان جىل ”ساپاردان“ ،
 جارىن ويلاپ ساماي شاشى اعارعان ،
 كىرىپك ئىلمەي ءتۇن اۋسا دا وتىر ول ،
 كوكىرەگىندە كول بوپ كولكىپ كوپ ارمان .

ابىسىنشا اياۋشلىق ەتەردەي ،
 اي قارايدى تەرەزەدەن ەنتەلەي .
 ويلار ويغا ۇلاسقاندا عاجاپ قوي ،
 قالا بەردى ول ويدان باس كوتەرمىي .

ويلار ، ويلار...
 سونشالىقتى بەيمازا ،
 تالدى سەزىم ، كەتتى قالغىپ ازغانا .
 ۇشىپ تۇردى ،
 ۇلىن ءتۇرتىپ ءتىل قاتتى :
 —تۇر ، قۇلىنىم !
 تۇر ، قاعىلدى داربازا .

تەز بول ، تەز بول !
 تەز شىعاعوي اۋلاعا ،

اكەڭ كەلىپ ءىزدى كۈتىپ قالعان با ؟ !
 كوپتەن كۈتكەن كوكەيتەستى كۈندەردىڭ ،
 ءسات ساعاتى سەكىلدى عوي سوققان دا .

— ۇيقتامادىم ، اپا ، مەن دە ،
 جەل شىقتى ،
 ۇيقى بەرەر كورىنبەيدى وي مىقتى .
 قاجىدىڭ عوي جارالساق دا تەمىردەن ،
 سابىر ەتىپ ، ويلاي بەرمەي ورنىقىشى .

دەپ قولتىقتاپ ۇلى سۇيەپ اناسىن ،
 سۇيەپ ۇلى اناسىن—باس پاناسىن .
 وتىرعىزىپ ورنىدىققا ، يىعىنا
 سالى جاپتى جايىپ بالعىن قاناتىن .

انا قۇشىپ ايمالادى بالاسىن ،
 ايمالادى بالاسىن—كوز قاراسىن .
 سىتىق جاسى كەتتى تامىپ ،
 ۇلىنان
 جاسىرۋعا بەكىنسەدە جاراسىن .

سىتىق جاستار دومالادى مەرۋەرتشە ،
 ءىر-بىرىنە تيگەن اشاق بەتتەردە .
 كوكتە جۇلدىز كىرىك قاعىپ قالىستى ،
 الدە كورپ كوشىلى بوساپ كەتتى مە ؟ !

* * *

ويلار ، ويلار...

تاغى دا سول باياعى ،
قياندارغا سۇيرەپ ئىلغى بارادى .
سەزىم تالىپ الاشابىرت ئۇيقىغا
ارا-تۇرا ورسىن بەرە قالادى .

سونداي ئېسىر شاق جۇمىدى انا كىرىپكىن ،
جايدى قانات جاعىمدى ئۇس ئېسىر شىرىن .
كوكتەم كەلىپ جاسىل جەلەك جەلپىنىپ ،
جاردى قايىك قايتا تۇلەپ بۇرشىگىن .

اشىق اسپان ، جۇلدىز ئىچى ، ايلى ئۇن ،
جىلقىشىغا بۇلبۇل بالقىپ قوسادى ئۇن .
تەربەلەدى ەگىز ەكى قاراعاي ،
تۇغۇش تىغداپ قوس جۇرەكتىك دۇرسىلىن .

جارقىل قاعىپ تەڭگەلەردەي اي نۇرى ،
جۇرەك قىلىن شەرتتى شاشپاۋ سىڭغىرى .
بال جۇتقىزىپ ، بالەن ەتتى ەرىندەر ،
تياناقىتاپ تاپتى شەشىم ، جار سىرى...

نەتكەن عاجاپ كەرەمەت ەد جاستىق شاق ،
نەتكەن سىتىق ەلتە جايغان جاس قۇشاق !
نەتكەن كوركەم قوس ساباقتان قۇلىرىپ ،

قاۋاشاعىن جارعان بالعىن قىزعالداق !

شىركىن جاستىق ، نەگە عانا وتەسىڭ ،
ستىق قۇشاق جازىلماساڭ نە وتەسىڭ ؟ !
قىزعالداقتار كوركى بولپ ءومىردىڭ ،
تۇرا بەرمەي ، نەگە سولپ كەتەسىڭ ؟ !

مۇمكىن ەمەس ، مۇنىڭ ءبارى تەك تىلەك ،
ءومىر جولدىن ءوز زاڭىمەن وتكەرمەك .
ورالايىق قايتا انا جايىنا ،
ول تۇسىندە ىلگەرىلەپ نە كورمەك ؟

باتا بەردى انا ءتاتتى سەزىمگە ،
جۈرەك بەلگى بەردى كۈلپ بەتىندە .
قۋانشى قۋانشقا ۇلاسىپ ،
تۇڭغىش ۇلىن بولپ جاتتى بەسىككە .

— بولدىڭ اكە ،

قارا ، ۇلىڭنىڭ ماڭدايى ،
جالپاق ، جازىق ماڭدايىڭنان اۋمايدى .
— بولدىڭ انا ، كوزى بەينە ءوز كوزىڭ ،
جانارىنىڭ جالىنى مول لاۋلايدى .

بالا ،

بالا—بىتىپەس دۇمان مەرەكە ،

بالا ،

بالا—كۈندە باقت ، بەرەكە .

بالا ،

بالا—ولمەس ءومىر جالعاسى ،

بالا ،

بالا—مەرەي ورنى بولەكشە .

قۇۋان انا ، قۇۋانا بەر بالاڭا ،

اۋلاق قايعى ، كەت شاتتىقتان ساداعا !

وتەلمەگەن بۇرىشىمىز قالار مول ،

ءومىر بويى سى كۆرسەتسەك تە اناغا .

وسى بزگى التىن شىنار انانىڭ ،

ماقتانىشتىڭ لەبى يىلەپ قاباعىن .

ەمشەك سالىدى ەمىرەنىپ اۋزىنا ،

بەتىن ءسۈيىپ ، باسىن سىپاپ بالانىڭ .

—الدىمدى اسقار اسىل ارماننىڭ ،

ءبىر شىڭىنا شىقتىم ، سەن قول جالعانىڭ .

ءجۈزى جارقىن ، جانى التىن جاقسى جار ،

ۇلىڭىنان دا ، وزىڭىنەن دە اينالدىم !

دەدى جىگىت جان دۇنيەسى جادىراپ ،

باقتى جارى قارا كوزى جاۋدىراپ .

تۇردى ءومىر جاراستىقپەن تۇلەجىپ ،

نۇرلى كۆكتەم ۇلىجىعان بالىدىراپ .

امال قانشا ، ءسال قوزعالىپ قالعاندا ،

جامىمدى ءتۇس كەتتى ءۇزىلىپ ارماندا .

الدى ونىڭ ورنىن سۈركەي ءبىر ەلەس ،
تەررورلىقپەن تونگەن بەيۋاز جاندارعا .

شەتتەۋ قورا ،
جارىم اشىق داربازا ،
جاڭغىرادى تارعىلدانبا داڭغارا .
اپەرباقان ، الاقۇيىن ارسىزدار ،
تىمسكىدى توڭىرەكتى ساندالا .

بولمىس ، شىندىق نەگە قاچەت بۇلارعا ،
تابىنادى سۋبىيەكتىۋ قىيالعا .
بوياپ قانعا ، شايىپ جاسقا قولدارىن ،
تۆدىرادى نەلەر جالعان دەيالا .

و ، ءدارىعا ! اۋىر قايعى ، اشتى ارمان ،
كەزدەيسوقتا شوكتى دە بۇلت اسپاننان .
ليۋ شاۋچىدەي ارداگەرلەر قامالىپ ،
ءۇي ، كەڭسەسى بولدى ءاپ-ساتتە تاس-تالقان .

بۇلار ءبۇيتىپ جاتقان كەزدە وزگەنى ،
ادامعا بالاپ ، وبال ساناپ نە ەتەدى ؟ !
الىپ شىقتى جالاڭاشتاپ ، تۇر جىگىت
زورعا باسىپ ، سوققى مەڭدەپ كەشەگى .

—تاپسىر ناقتاپ قىلمىسىڭدى سۇمىراي !
ءبىل بۇل ساعان بەرىپ تۇرعان سوڭعى وراي .
—قىلمىسىم جوق ، قابىلدامان جالانى !

—ارتىق پا ەدى جۇرسە كوزىڭ جۇمىلماي ؟ !

جىگىت قولى ارتىنا شورت بايلانغان ،
لاقتىرىلدى قارا اعاشقا قىل ارقان .
قاس قاسىدا قالدى جىگىت ساللاقتاپ ،
شىقپاي زورعا تۇردى شىداپ شىبن جان .

قاندى قامشى ، سولقىلداق سىم ءۇش ءورىم ،
تىكەنەكتەپ تىكەرەيتكەن كەي جەرىن .
وق جىلاندا سقىرىنىپ ، مەيلىنشە ،
جاتتى ءتۇتىپ نار جىگىتتىڭ ەتتەرىن .

ءبىر شاق داۋىسى كەتتى شىعبى شىغىرعان ،
اعىپ جاتتى تامىپ جەرگە جىلى قان .
ۇيقى مەن ءتۇس ۇركىپ ۇشىپ شوشىنىپ ،
ۇرەي بىلەپ تۇردى انا ورنىنان .

* * *

ويلار ، ويلار ! تاغى دا سول باياعى ،
ۈزىلەر كۇن قاشان بولار اياعى !
ورالماغان ونداعان جىل جۇبايىن ،
ويلادى ول تاس ءتۈيىلىپ قاباعى .

ويلادى ول تاس ءتۈيىلىپ قاباعى ،
ويدان كەيدە كىرىپكە مارجان تاغادى .
كەيدە ۇشقىن ءۇمىت جىلتى ورالىپ ،

الستارمان وت قاناتىن قاعادى .

مۇنداي كەزدە سەزىم ازداپ سەرگىگەن ،
 بىلگەرىلەپ نىزگى ءۇمىت ەركىمەن .
 وزىنە-ءوزى وي تۇيىندەپ سويلەيدى ،
 كۈنە كۈزدەي كۈرە ءجۈرەپ بەكىنگەن .

”نەتكەن ءجابر !

قازىر ءترى قايتكەنمەن...
 ادام جانى ءسرى ەدى نەدەگەن !
 بالكىم قايعى قاناتىنان قايرىلار ،
 اق يىلگەن ، ءبراق سىنا بىلمەگەن .“

ورىندى ءسوز ، وسى قاجەت قاي-قاشان ،
 ءۇمىت جاقىن ، ءۇمىت جاقسى قايعىدان .
 كەلەسىڭ-اۋ ءۇمىت ، ارمان ارقالاپ ،
 جۇباتۋمەن جۇبايىڭدى قايسار جان !

جار قادىرلى ، جان قادىرلى وسىنداي ،
 ادال جولدىس ارلى ، قامقور دوستىڭداي .
 جۈرەڭگە سونشا جىلى تيەدى ،
 بەينە كوڭلىڭ كوكسەگەن جىل قۇسىنداي .

* * *

ءومىر عاجاپ !

كوپتەن تانىس بىزبەن ول ،

بۇراق ، بۇلتاق ، تايعاق تار جول ، سىرى مول .
 كۈنگەيى—باق ، تەرىسكەيى—سور ، ازاپ ،
 بىردە بالەمەن ، بىردە ۋەمەن سوزباق قول .

تەبىرەنتىپ تەرەڭنەن جۇرت جۇرەگىن ،
 تامىلجىپ تالڭ ، جادىراپ جان شىقتى كۈن .
 توبەسىنەن ءتورت جەندەتتىڭ جاي ءتۈسىپ ،
 توڭكەرىلىپ تۈتەلەندى تۈنەك ءتۈن .

ويلار تاى باياعىشا ورنىقپاي ،
 وراعتار كەزدەن كەتتى ، تاپتى جاي .
 تاڭداي قاعىپ تاڭىرقاما وقىرمان ،
 بۇلتىسىز كۈنى كۆرسەڭ كۆكتەن ناچاى .

ساسكە كەزى ، باياۋ قوزعاپ تاياعىن ،
 سىلتى باسىپ جاراقاتتى اياعىن ،
 ءبىر ازامات جەتتى اۋلا الدىنا ،
 تەرىن ءسۈرتىپ ، ءسال شىتىنىپ قاباعىن .

از ايالداپ داربازاما كوز سالىدى ،
 كۇرسىندى ءبىر ، نەندەي سەزىم قوزعالدى ؟
 ديدارىندا تەبىرەنۋدىڭ بەلگىسى ،
 كەتتى ، بالكىم ، قاراۋىتىپ كوز الدى .

”مەن كەتكەندە جاڭا اسقان ەكىدەن ،
 شىراعىمدى سۈيگەن ەدىم بەتىنەن .
 قارايلايمىن دەپ جەگەندە تايماقتى ،

شوشعانى قويدى شىقپاي ەسىمنەن .

نە ىستەرسىن بىلمەي جىلاپ جارم دا ،
قالىپ ەدى ۇلىن باسىپ باۋىرىنا .
كەلدىم قايتىپ ، نەگە قۇشاق جايماسىڭ ،
قولم تابى قالعان قوڭىر داربازا ؟ !

الدە مۇندا وزگە بىرەۋ تۇرا ما ؟ !
اداىتىرىپ سور تاعى دا ۇرا ما ؟ !
ايتشى جايىن ،
نەگە جاۋاپ قاتپايسىڭ ،
دەگەنىڭ بە الدە مەنەن سۇرا ما ؟

و ، ەدارىعا ، تىلەپ ەدىم ومىردەن ،
قاشان عانا ، قاشان عانا سەرگەلدەڭ !
شىقشى ۇلىم ، شىقشى جارم الدىمنان ،
سەرگەلدەڭدى سەلگە تاستاپ كەلدىم مەن .

شىقشى ۇلىم ، شىقشى جارم الدىمنان ،
قانسىن ەشولى جۇرەگىمنىڭ ساعىنعان !
قۇشاقىتاين ، ايمالاين ،
ەتورت جەندەت

سالعان جارا ادا بولسىن جانىمنان !

و ، ساعىنىش ! سارعايۋدىڭ سالماي ،
قايسى جاندى قايسىتىرماي قالمادى ؟ !
سۇيگەن جاردىڭ ، ۇلدىڭ ، قىزدىڭ قاسىرەتى ،

قايسى جاندى جاليندى وتقا سالمادى ؟ !

شاتتان ، شالقى !

”سابر ءتۇبى سارى التىن“ ،

كەلدى كەزىڭ كەنەلەتنى ، قاناتىن .

اش قاقپانى ،

ەن ەركىندەپ اۋلاڭا ،

قازىر عانا ءوز ورداڭا باراسىڭ !

سۇمدار تىيىپ سۇم جالينداتقان جالانى ،

تارتتى ، تارتپاق جالاسىنا جازانى .

وتىرىكپەن دومالاعان تاسى ورگە ،

تالاينىڭ تايماق ەندى تابانى .

كۈلپ كىرىپ ، كۇڭىرەنىپ شىعاتىن ،

بەتتە قولداپ ، ارتتان قانجار سۇعاتىن .

سۇمدار مەنەن ەكى بەتكەي ، قاسكۈنەم ،

كەزگە جەتتىڭ جالپى ەسەپ-شوت سۇعاتىن .

*

*

*

سوزىلدى قول ، قاقپا شالقاق اشلىدى ،

اۋلا كوزگە وتتاي سىتىق باسلىدى .

توردە كەتپەن الپ جانقان بالاڭاي ،

ءسال اغىرىپ تۇرىپ ، باسىن قاسىدى .

جالىن شارپىپ ونىڭ جارعاق قۇلاعىن ،

جۈرەك تۇلاپ ، كەزدى بويىدى جىلى اعىن .
 ءىل قاتقىسى كەلدى ، ءىراق ، تەجەندى ،
 قويىپ جاتتى شتەي قالىڭ سۇراۋىن .

”كورىنەدى كوپ ماشاقات تارتقان جان ،
 اكەم بولىپ قالماي پا ەكەن وسى ادام ؟
 قايدان بولسىن !
 وربىگەن بۇل ءۇمىت-ءوي ،
 ءىر بەلگى جوق سۈرەتىنە ۇقساعان .

و ، ءارىعا ، اكە بولسا مەندە دە ،
 جۇرمەس پە ەدىم وقىپ ، ويناپ مەكتەپتە .
 قارشادايدان قاتپاي جاتىپ بۇعانام ،
 جاس جانىمدى جالدار ما ەدىم تەڭگەگە !“

يىعنا سالىدى كەتپەن ،

ول سىرتقا

بەت تۈزەدى قادامىن نىق باستى دا .
 قارسى ءجۈرىپ كەلە جاتىر بەتپە-بەت ،
 داربازانى اشقان الگى ادام دا .

سۈستى سۇرقى ، بۇرىلدانغان ساقال-شاش ،
 قاق ءىلىنىپ تىرتىق بىتكەن وڭ جاق قاس .
 بەت مەزگىلسىز سولعان بەينە تورقاۋىن ،
 مولتىلدەيدى جانارىندا ءمولدىر جاس .

—ايتشى ۇلىم ، تۇراتىنى مۇندا كىم ؟

— بىلسەم قالاي سىزگە كىمنىڭ كەرەگىن؟
 — اتىڭ سەرىك بولماپ پا ەگەن ، قۇلىنىم ،
 — كىم ەدىڭىز اتىمدى اتنىق بىلەتىن؟

بۇل ەۋگىم بە؟ الدە ، جاقسى ەتۈسىم بە؟
 كوردىم اقىر ۇلىم امان سەنى دە !
 كەلىشى بەرى ، ايمالاين ، قاناين ،
 ارمانىم ەڭ ۇيالاغان كەۋدەمدە !

— اكە ، اكە ! اكەم مەنىڭ اياۋلى ،
 ەجۈرۋشى ەدى ەسابى كوڭىل قاياۋلى .
 اپا ، اپا ، اكەم كەلدى ، ەشۋىنىشى ،
 دەۋشى ەدىڭ عوي : ”قاۋىشار كۈن تايادى“

قۋانىشتا ، بالا داۋىسى شىققاندا ،
 انا جۈرەك ەسرا تاغات تاپقان با ؟ !
 وقتاي زۇلاپ شىقتى ۇيدەن ،
 قوس قۇشاق
 ماگىنىتتەي الدى تارتىپ ونى دا .

قۇشاق عاجاپ ، كەرەمەت بار قۇشاققا !
 ەىراق ، كوبى جەتپەيدى بۇل قۇشاققا .
 سەبەپ ، قاسىرەت قىزۋەنەن جويىلىپ ،
 گۈلدەر جۈرەك ، سايرار بۇلبۇل بۇتاققا .

قابىس قۇشاق ، تاغى ، تاغى ، تاغى دا ،
 كۈتىپ ەدىك زارىغا دا ساعىنا !